STATENS ÄMBETSVERK
PÅ ÅLAND

UTLÅTANDE

8.10.2026 **Nr 92** A 10 26 05 82

Riksdagens grundlagsutskott
PeV@eduskunta.fi

Ärende Utlåtande till riksdagens grundlagsutskott gällande regeringens proposition till riksdagen med förslag till barnskyddslag och till lagar som har samband med den (RP 182/2026 rd)

Bakgrund

Regeringens proposition har överlämnats till riksdagen den 21 september 2026. I propositionen föreslås det att det stiftas en ny barnskyddslag. Den gällande barnskyddslagen föreslås bli upphävd. Genom propositionen förtydligas barnskyddslagens struktur och bestämmelser som en helhet. Riksdagen remitterade ärendet den 25 september 2026 till social- och hälsovårdsutskottet, som grundlagsutskottet ska lämna utlåtande till. Grundlagsutskottet har av Statens ämbetsverk på Åland begärt utlåtande som ska lämnas senast 8.10.2026 kl. 12.00.

Statens ämbetsverk på Åland och gällande barnskyddslagstiftning

Lagen om Statens ämbetsverk på Åland (532/2025) trädde i kraft den 1 januari 2026. Enligt 1 § sköter ämbetsverket i landskapet Åland de verkställighets- och tillsynsuppgifter som föreskrivits för ämbetsverket och tryggar tillgången till de statliga tjänster som anknyter till uppgifterna. I lagens 3 § finns bestämmelser om ansvarsområde och uppgifter för Statens ämbetsverk på Åland. I annan rikslagstiftning har särskilt föreskrivits om ämbetsverkets uppgifter. Av bestämmelserna i lagen framkommer inte att uppgifter inom barnskyddet eller social- och hälsovården skulle höra till ämbetsverkets ansvarsområde, men om sådana särskilda uppgifter har föreskrivits i annan rikslagstiftning.

Före den 1 januari 2026 skötte ämbetsverket många uppgifter med stöd av 16 § i lagen om regionförvaltningsverken (896/2009). Av dessa bestämm-

Postadress PB 58 22101 MARIEHAMN
Besöksadress Torggatan 22100 MARIEHAMN
Telefon växel +358 295 017 200
E-post info@ambetsverket.fi

elser följde att ämbetsverket skötte sådana uppgifter på Åland som hade påförts regionförvaltningsverken, men endast till den del uppgifterna hörde till området för rikets behörighet enligt självstyrelselagen för Åland (1144/1991). Lagen om Statens ämbetsverk på Åland har medfört en förbättrad transparens vad gäller vilka uppgifter som ankommer på ämbetsverket.

Barnskyddet har ansetts ingå i socialvården som hör till landskapets lagstiftningsbehörighet enligt 18 § 13 punkten i självstyrelselagen. Med stöd av landskapslagen (2008:97) om tillämpning i landskapet Åland av barnskyddslagen tillämpas barnskyddslagen (417/2007), med vissa i landskapslagen angivna undantag, på Åland. I rikets lagstiftningsbehörighet ingår vissa till socialvården anslutande områden, främst administrativa ingrepp i den personliga friheten enligt 27 § 24 punkten i självstyrelselagen. Statens ämbetsverk på Åland har tidigare ansett sig vara behörig att sköta vissa tillsynsuppgifter inom barnskyddets ansvarsområde som faller inom rikets lagstiftningsbehörighet. Eftersom regionförvaltningsverkena hade påförts motsvarande uppgifter ansågs ämbetsverket vara behörig myndighet på Åland enligt 16 § i lagen om regionförvaltningsverken.

Den ovan beskrivna situationen har förändrats. Till Tillstånds- och tillsynsverket överfördes uppgifter som före 1.1.2026 ankom på regionalförvaltningsverken. Trots detta föreskrivs fortsättningsvis i speciallagstiftning vissa tillsynsuppgifter för Statens ämbetsverk på Åland. Enligt 79 § i barnskyddslagen (417/2007) ska verksamheten på platsen för vård utom hemmet övervakas av ämbetsverket, till den del det är fråga om administrativa ingrepp i den personliga friheten, som enligt 27 § 24 punkten i självstyrelselagen för Åland hör till rikets lagstiftningsbehörighet. På motsvarande sätt har i 80 § föreskrivits viss annan tillsyn för ämbetsverket. I bestämmelserna angivna välfärdsområden är inte verksamma i landskapet Åland, men i lagens 93 a § finns bestämmelser om när kommunerna motsvarar välfärdsområdena vid tillämpningen av lagen.

Statens ämbetsverk på Åland och förslaget till ny barnskyddslag

I propositionen ingår förslag till en ny barnskyddslag i vilken Statens ämbetsverk på Åland har anvisats vissa förvaltningsuppgifter. De föreslagna bestämmelserna och motiveringarna föranleder vissa kommentarer och förslag.

I propositionen berörs behörighetsfördelningen vad gäller administrativa ingrepp i den personliga friheten enligt 27 § 24 punkten i självstyrelselagen (RP 182/2026 rd, s. 83 och 106). Det som framförs motsvarar inte till alla delar Högsta domstolens slutsatser om behörighetsfördelningen i självstyrelselagen vad gäller påförandet av förvaltningsuppgifter inom området för administrativa ingrepp i den personliga friheten. Domstolen hänvisade till att det är uteslutet att genom rikslagstiftning överföra riksuppgifter på landskapets myndigheter. Däremot är det möjligt att genom rikslagstiftning överföra riksuppgifter på kommunerna på Åland (HD 2026:22, punkt 12–13). Förslaget till 4 § i barnskyddslagen är i linje med detta, men motiveringarnas

hänvisningar till landskapsmyndigheter kan ge en vilseledande bild av behörighetsfördelningen (RP 182/2026 rd, s. 165–166).

I förslaget till 70 och 71 § i barnskyddslagen ingår bestämmelser som huvudsakligen motsvarar de tidigare nämnda 79 och 80 § i den gällande barnskyddslagen. Detta skulle innebära att Statens ämbetsverk på Åland fortsättningsvis skulle ansvara för vissa övervakningsuppgifter vad gäller placeringar utom hemmet och placeringsplatser samt övrig övervakning. Ämbetsverkets uppgifter skulle motsvara de som sköts av Tillstånds- och tillsynsverket i det övriga Finland.

Statens ämbetsverk på Åland konstaterar att sammanförandet av regionförvaltningsverkens och Tillstånds- och tillsynsverkets för social- och hälsovården uppgifter till en rikstäckande tillsynsmyndighet syftade till att förenhetliga styrningen och tillsynen samt tillsyns- och tolkningspraxis i fråga om tjänster för barn och familjer (RP 13/2025 rd, s. 204). Denna målsättning uppnås inte gällande de tillsynsuppgifter som skulle ankomma på Statens ämbetsverk på Åland enligt förslaget till 70 och 71 § i barnskyddslagen. Statens ämbetsverk på Åland har skött dessa uppgifter som en allmän förvaltningsmyndighet, inte som sakkunnig inom social- ja hälsovården. Skötseln av tillsynsuppgifterna förutsätter specialkompetens inom barnskyddet. Grundlagsutskottet har framhållit vikten av att myndighetstillsynen inom barnskyddet är ordnad på behörigt sätt och att det finns tillräckliga resurser för tillsynen (GrUB 2/2019 rd).

Av 4 § 9 punkten i lagen om tillsynen över social- och hälsovården (741/2023) följer att enbart Tillstånds- och tillsynsverket är en tillsynsmyndighet enligt lagen. Före 1.1.2026 fungerade både regionförvaltningsverken och Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården som tillsynsmyndighet. Efter 1.1.2026 har Statens ämbetsverk på Åland vid utförandet av den i 70 och 71 § föreslagna övervakningen inte några befogenheter enligt tillsynslagen, enbart i egenskap av allmän förvaltningsmyndighet. Inte minst i samband med bestämmelser som har kopplingar till de grundläggande fri- och rättigheterna har grundlagsutskottet betonat nödvändigheten av exakta bestämmelser till stöd för offentlig maktutövning (se bl.a. GrUU 2/2012 rd, s. 3, och GrUU 21/2009 rd, s. 4—5). Grundlagsutskottet har betonat behovet av att myndigheternas befogenheter är tydliga och så att det inte uppstår luckor i regleringen. Utskottet har dessutom ansett det vara viktigt att skriva in de behövliga ändringarna i självstyrelselagen (GrUU 17/2025 rd, stycke 28).

I dagsläget ska tillsynen inom barnskyddet utföras av både riksmyndigheter och landskapsmyndigheter, beroende på om tillsynen gäller eller inte gäller administrativa ingrepp i den personliga friheten. På Åland finns en landskapsmyndighet, Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet, som utför sådan tillsyn inom socialvårdens och barnskyddets område som inte hör till rikets behörighet. Statens ämbetsverk på Åland konstaterar att det har funnits planer, som inte ännu har förverkligats, på att ämbetsverkets tillsynsuppgifter enligt barnskyddslagen överförs till en landskapsmyndighet med stöd av i självstyrelselagens 32 § avsedd överenskommelseförordning. Statens

ämbetsverk på Åland anser att det skulle gynna barnets bästa om tillsynen på Åland utförs av en enda myndighet med tillräckliga resurser och kompetens. Därför bör lagstiftningslösningarna i den nu aktuella propositionen stöda en framtida överföring av tillsyn genom överenskommelseförordning.

Statens ämbetsverk på Åland noterar att det i propositionen kortfattat hänvisas till att den gällande barnskyddslagen tillämpas i landskapet Åland med de undantag som anges i landskapslagen (2008:97) om tillämpning i landskapet Åland av barnskyddslagen. Det anges att de föreslagna ändringarna kan ha konsekvenser i landskapet redan för att det föreslås att den gällande barnskyddslagen upphävs genom den nya barnskyddslagen (RP 182/2026 rd, s. 106). Om barnskyddslagen (417/2007) upphävs i riket ska den fortsättningsvis tillämpas inom landskapets behörighet med stöd av ovan nämnd landskapslag, i den lydelse barnskyddslagen har då den upphävs i riket. I samband med ikraftträdandet av den gällande barnskyddslagen uppstod liknande konsekvenser i förhållandet mellan landskaps- och rikslagstiftningen inom barnskyddets område. I lagstiftningskontrollen konstaterade Högsta domstolen att regleringen gällde barn i svåra situationer och att konsekvenserna inte var tillfredsställande med tanke på rättssäkerheten (HD 20.12.2007).

Mot denna bakgrund föreslår Statens ämbetsverk på Åland att Tillstånds- och tillsynsverkets övervakning enligt förslag till 70 och 71 § utsträcks till Åland och att hänvisningarna till Statens ämbetsverk på Åland stryks. Med stöd av föreslagen 4 § ska hänvisningarna till välfärdsområdena i de föreslagna paragraferna avse kommunerna i landskapet Åland. I bestämmelserna bör beaktas att övervakningen samordnas med landskapsmyndighet ansvarig för tillsyn över barnskyddet inom landskapets behörighet (se bilaga).

L a n d s h ö v d i n g — Marine Holm-Johansson

Förvaltningschef — Sören Silverström

Bilaga

RP 182/2026 rd	Ändringsförslag
70 § Övervakning av placeringar utom hemmet och placeringsplatser	**70 § Övervakning av placeringar utom hemmet och placeringsplatser**
Placerarvälfärdsområdet ska övervaka att barnets placering i familjevård eller institutionsvård förverkligas enligt denna lag och att barnet under den tid placeringen varar får de tjänster och stödåtgärder som barnet behöver och som placeringsvälfärdsområdet i enlighet med 15 § ska ordna.	Placerarvälfärdsområdet ska övervaka att barnets placering i familjevård eller institutionsvård förverkligas enligt denna lag och att barnet under den tid placeringen varar får de tjänster och stödåtgärder som barnet behöver och som placeringsvälfärdsområdet i enlighet med 15 § ska ordna.
Verksamheten vid barnskyddsanstalter och professionella familjehem övervakas dessutom av placeringsvälfärdsområdet och av Tillstånds- och tillsynsverket. I landskapet Åland övervakar Statens ämbetsverk på Åland verksamheten på placeringsplatsen till den del det är fråga om administrativa ingrepp i den personliga friheten, som enligt 27 § 24 punkten i självstyrelselagen för Åland hör till rikets lagstiftningsbehörighet. Vid övervakningen ska placeringsvälfärdsområdet, Tillstånds- och tillsynsverket och Statens ämbetsverk på Åland samarbeta med placerarvälfärdsområdet.	Verksamheten vid barnskyddsanstalter och professionella familjehem övervakas dessutom av placeringsvälfärdsområdet och av Tillstånds- och tillsynsverket. ~~I landskapet Åland övervakar~~ Tillstånds- och tillsynsverket ~~Statens ämbetsverk på Åland~~ övervakar verksamheten på placeringsplatsen också på Åland till den del det är fråga om administrativa ingrepp i den personliga friheten, som enligt 27 § 24 punkten i självstyrelselagen för Åland hör till rikets lagstiftningsbehörighet. Vid övervakningen ska placeringsvälfärdsområdet och Tillstånds- och tillsynsverket ~~och Statens ämbetsverk på Åland~~ samarbeta med placerarvälfärdsområdet. På Åland ska tillstånds- och tillsynsverket samarbeta med i landskapslag angivna ansvariga myndigheter på Åland.
Placerarvälfärdsområdet ska, som ett led i den övervakning som ingår i dess ansvar för ordnande av barnskydd, övervaka placeringsplatsens personalstyrka och personalens kompetens samt placeringsplatsens lokaler.	Placerarvälfärdsområdet ska, som ett led i den övervakning som ingår i dess ansvar för ordnande av barnskydd, övervaka placeringsplatsens personalstyrka och personalens kompetens samt placeringsplatsens lokaler.
Om placerarvälfärdsområdet upptäcker sådana missförhållanden eller brister i verksamheten på placeringsplatsen som kan påverka vården av eller omsorgen om de placerade	Om placerarvälfärdsområdet upptäcker sådana missförhållanden eller brister i verksamheten på placeringsplatsen som kan påverka vården av eller omsorgen om de

barnen, ska det oberoende av skyldigheten att iaktta sekretess omgående underrätta placeringsvälfärdsområdet, Tillstånds- och tillsynsverket, och andra välfärdsområden som enligt dess vetskap har placerat barn på samma placeringsplats och, i landskapet Åland, Statens ämbetsverk på Åland om saken. På ett placeringsvälfärdsområde som sköter övervakningsuppgifter enligt 2 mom. tillämpas 24 § 2 mom. i lagen om tillsynen över social- och hälsovården (741/2023) och 10 § i lagen om välfärdsområden.	placerade barnen, ska det oberoende av skyldigheten att iaktta sekretess omgående underrätta placeringsvälfärdsområdet, Tillstånds- och tillsynsverket och andra välfärdsområden som enligt dess vetskap har placerat barn på samma placeringsplats och, i landskapet Åland, i landskapslag angiven ansvarig myndighet på Åland, ~~Statens ämbetsverk på Åland~~ om saken. På ett placeringsvälfärdsområde som sköter övervakningsuppgifter enligt 2 mom. tillämpas 24 § 2 mom. i lagen om tillsynen över social- och hälsovården (741/2023) och 10 § i lagen om välfärdsområden.
71 § Övrig övervakning Tillstånds- och tillsynsverket och, i landskapet Åland, Statens ämbetsverk på Åland ska utöver vad som föreskrivs i 70 § följa verksamheten vid barnskyddsanstalterna med hjälp av inspektionsbesök på verkets eget initiativ och i synnerhet övervaka anstalternas bruk av begränsningar med stöd av 12 kap. I samband med tillsynen ska Tillstånds- och tillsynsverket och, i landskapet Åland, Statens ämbetsverk på Åland ge ett barn möjlighet till förtroligt samtal med en representant för verket.	**71 § Övrig övervakning** Tillstånds- och tillsynsverket ~~och~~, i landskapet Åland, ~~Statens ämbetsverk på Åland~~ i landskapslag angiven ansvarig myndighet på Åland ska utöver vad som föreskrivs i 70 § följa verksamheten vid barnskyddsanstalterna med hjälp av inspektionsbesök på verkets eget initiativ och i synnerhet övervaka anstalternas bruk av begränsningar med stöd av 12 kap. I samband med tillsynen ska Tillstånds- och tillsynsverket och, i landskapet Åland, i landskapslag angiven ansvarig myndighet på Åland ~~Statens ämbetsverk på Åland~~ ge ett barn möjlighet till förtroligt samtal med en representant för verket.